

در خلوت سلطان

گردآوری و تحشیه:

سیروس سعدوندیان

سعدوندیان، سیروس ۱۳۲۶-

در خلوت سلطان / گردآوری و تحشیه سیروس سعدوندیان. - تهران، انتشارات نگارستان کتاب، ۱۳۸۶.

ISBN: 978-964-8155-51-8

۳ ج.، مصور، عکس.

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

۱- کتابنامه. ۲- حرمسرا. ۳- حرمسرا - تاریخ. ۴- ایران - تاریخ - فاجاریان - ۱۱۹۳-۱۳۳۴ ق.

۵- زنان ایرانی - تاریخ.

۹۵۵/۰۰۴۴

۱۳۸۶ ج ۳ م ۹/۶۵ DSR

کتابخانه ملی ایران

۱۱۸۴۷۸۶

در خلوت سلطان

اثر: سیروس سعدوندیان

چاپ اول: ۱۳۸۷

شمارگان: ۳۳۰۰ نسخه

تصحیح و حروفچینی: الهام ریاحی پور و طاهره کرباسی

لیتوگرافی: توس

چاپ: نوبهار

نگارستان کتاب - خیابان انقلاب، خیابان فخررازی، بین وحیدنظری و روانمهر، بن بست

دوم، پلاک ۷۷

تلفن: ۶۶۹۶۲۳۲۲ و ۶۶۴۶۵۲۵۶ و ۶۶۴۶۴۱۱۷

حق چاپ برای ناشر محفوظ است

شابک ۹۷۸-۹۶۴-۸۱۵۵-۵۱-۸ ISBN 978-964-8155-51-8

«قیمت: ۱۵۰۰۰ تومان»

فهرست مندرجات

عنوان	صفحه
سرسخن	۵
فصل اول: درآمدی بر پیشینهٔ حرمسرا در ایران	۷
بخش نخست: ایران باستان	۷
الف. سیرتاریخ	۷
ب. حرم شاهنشهان	۲۴
بخش دوم: دوران اسلامی	۴۵
الف. سیرتاریخ	۴۵
ب. حرم حکومتگران و سلاطین	۶۰
فصل دوم: روزگاران زنان در حرمسرای قجران	۶۹
بخش نخست: برآمدن قجران، شکل‌گیری تختگاه ایشان و پیدایش اندرون	۶۹
الف. برآمدن قجران	۶۹
ب. شکل‌گیری تهران: تختگاه و مهد حرم قاجار	۸۵
پ. ارگ تهران: خاستگاه حرم قجر	۱۴۲
بخش دوم: فتحعلی شاه، نخستین زنبارهٔ ارگ	۱۷۸
بخش سوم: صوفی رنجور ارگ، محمد شاه	۲۶۴
بخش چهارم: زنبارهٔ بیقرار، سلطان صاحبقران	۲۸۵
بخش پنجم: افول حرم در عهد سلاطین بازپسین، مظفرالدین شاه، محمدعلی شاه، احمد شاه	۳۲۵

فصل سوم: بازتاب حرمسرا در آئینه خاطرات و اسناد قاجاری	۳۵۱
بخش نخست: خاطرات	۳۵۱
۱. خاطره‌های قهرمان میرزا	۳۵۱
۲. خاطره‌های تاج السلطنه	۳۸۶
۳. خاطره‌های مونس‌الدوله	۴۱۷
۴. خاطره‌های اعلم السلطان	۴۶۵
۵. خاطرات لیدی شیل	۵۳۹
۶. خاطرات دکتر پولاک	۵۴۳
۷. خاطرات ناصرالدین شاه	۵۶۸
۸. خاطرات دوستعلی خان معیرالممالک	۶۲۳
۹. خاطرات کارلاسرنا	۶۷۱
۱۰. خاطرات غلامعلی عزیزالسلطان، ملیجک	۷۰۳
بخش دوم: اسناد	۷۲۸
پیوست‌ها	۸۳۳
پیوست اول	۸۳۳
صورت‌اشیاء، از قبیل جواهرات و ملبوس و نقره‌آلات، متعلقه به مرحومه	۸۳۳
پیوست دوم	۸۴۶
عرایض شکوه‌آمیز سرکاری علیه‌عالیه به مقام متیع ریاست وزراء	۸۴۶
پیوست سوم	۸۶۴
خلاصه دفتر سرکارات عظام سنه ۱۳۱۸ هجری قمری	۸۶۴
یادداشت‌ها	۹۱۳
کلام آخر	۹۴۵

سرسخن

احمدشاه که هیچ چیز چون پول و هیچ عشقی جز پول در قلب و روح خود نمی‌یافت... پول را به خویشی و خانوادگی ترجیح داد... به خدایی که حیات داده است قسم که من خود هستم و یک مختصر زندگانی از درجه پنجم، بدون هیچ امید دیناری پول... کمینه را جز یکدست اثنائیه مختصر و یک فرض زیاد از دارایی دنیا هیچ نیست، و خدا شاهد است اغلب برای گذراندن یومیه معطل و شب را گرسنه باشم..
تاج السلطنه - دختر ناصرالدین شاه - خطاب به رئیس الوزراء^۱

کلمات و عباراتی از ایندست، شاید، کلام بازپسین‌اند بر حکایت دیرسال حرمسرای شاهان و سلاطین ایران، و نیز مهر ختامی بر فصلی از فصول شیوه‌گذران شماری از زنان این دیار تاریخ پرفراز و نشیب زندگانی ایشان. چند و چون روز و روزگار پردگیان حرم، چه خاتون و سوگلی و چه و کنیز، گوشه‌ای است از حیات بیش و کم محنت بار زنان در مسیر ناهموار زیستن بر این قطعه شرقی خاک؛ مسیری آکنده از بالا و پست: گه بر پردیس گام نهادن و گه در اسفل درکات عالم سرکردن؛ گه یاری و انبازی و همسری کردن، گه تنی صرف و مادینه بودن، رافع و دافع لهیب سوزان و جاودان عطش باه شدن؛ و باه همان قوه سرکش عطشان و سیری ناپذیر نرنگان، مولد و مبدع حرم، بذر مذکر مشکوی.

در آنچه خواهد آمد، پس این «سرسخن»، فراز و فرود حیات پردگیان مذکور می‌افتد، گه به ایجاز و گه تفصیل. نخست، پیشینه حرمسرا در ایران گفته خواهد شد، به اختصار و از آغاز، به مثابه درآمدی تاریخی و محض رسیدن به مبحث اصلی که روزگار زنان است در حرمسرای قجران و اوج تاریخ حرم و حرمسراداری در ایران. در پی آن، بارزترین بازتاب‌های بازمانده در متون تاریخی، خاطرات و

اسناد قاجاری از کم و کیف زندگی خوانین حرم خواهد آمد. در نهایت هم کلام آخر و - اگر میسر افتد - اخذ نتیجه‌ای از ذکر این حکایت طویل و دیرنده تاریخ زنان ایران؛ حکایت آن گونه خاص از گذران و زیستن که گرچه با زوال زمامداری قجر، بدان سان که در حرم‌های ایشان متبلور بود به اوج رسید و رخت از تاریخ این سرزمین بریست؛ اما، دریغ، بذر آن بازماند و انواع مینیاتوری محصولانش در این جا و آن جا به هم رسید و سربرآورد، چه هم بستر خاک مستعد بود و هم بذر پای برجا.

سیروس سعدوندیان

تهران، مهر ۱۳۸۶ خورشیدی